NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX. V sreda 30. maliga travna (sredoživna) 1851. *List 18.*

Letašnja pomlad
v okolici Ljubljanski.

Na sv. Jurja dan.

Ni scer varno, dneva pred sončnim zahodam hvaliti, — vunder ker naši mogočni snežniki belo odéjo od dne do dne bolj zgubivajo in se je prijetno vreme vstanovilo s pohlevnimi dežji, *) smemo upati, da bo ostalo, kar nam prijazna in nenavadno zgodnja spomlad obilo obeta.

Sadne drevesa so rodovitniga cvetja tako polne, da je na marsikterim drevesu več cvetja, kot perja viditi. Senožeti so kaj dobro zastavljene; sèm ter tjè na bolj gnojnih travnikih bi se zamogla, ako bi sila bila, že merva kositi. Žita tudi tako lepo stojé, da jih je veselje viditi; le rèž je na nekterih krajih redka, tako da je tù in tam skoraj tretjína manjka; poslednje dni pa se je jela popravljati; posebniga pomína vredno je, da smo letas že na velko saboto na več krajih rèž v klasju vidili! Posebno lepo stojí povsod pšenica; tako je zrašena in košata, da na posebno dobrih njivah bojo kmetovavci prav storili, ako jo do verhniga kolenca požanjejo, scer bo preveč slame dala, pa malo zernja. — Bog daj! da bi tudi korún (krompir), kteriga saditi je še nar manj 14 dni čas **), letas dobro donesel, ker bogate létine tako željno pričakujemo. Če bi tudi letašnje leto slabo bilo, ne vémo kaj bomo počeli!

*) Poslednje dni vedno dežuje.

**) Umni kmetovavci so si gotovo dobro, zdravo seme poskerbeli, bojo celí krompir na njivo sadili, ki je bila že v jeseni pognojena, da je gnoj razpadel in se dobro podelal.

Kako si več in boljšiga gnoja napraviti.

Kar je bilo v „Novícah“ že večkrat priporočano, in kar „kmetijska kemija“ zastran gnoja tako jasno razlaga, je v zboru kmetijske podružnice Badniške poleg Dunaja nek posestnik čez in čez poterdil. Ker ni nikoli preveč od skerbí za pomnoženje in poboljšanje gnoja govoriti, podamo bravcam dobre svete imenovaniga kmetovavca, ki je v zboru takole govoril:

„Da je gnoj duša vsiga kmetovanja, je stara resnica — ravno tako pa je tudi znano, da kmetíjam zlo gnoja manjka, ker kmetje za-nj prav ne skerbé in si ga po potrebi pripravljati ne znajo. Ne mislim tedaj prazne slame mlatiti, ako jim povém, kako si zamore vsak kmetič prav lahko gnoj pomnožiti. Kar jim bom povedal, sim sam več let skusil; brez posebnih stroškov sim si na to vižo gnoja še enkrat več, kakor sim ga poprej imel, napravil, in ga tudi močno poboljšal.“

„Jez imam v hlevu le 5 krav. Za steljo imam pri nas navadno hojo (Nadelstreu); z gnojem pa takole ravnam: Na dvorišu (proti severju in ne pod kapam) imam nekoliko v tla ponižano gnojniše, ki je s zidam, 2 čevlja visokim, obzidano, da ne more od nikodar voda pritekati. Tikama gnojniša je obzidana in z ilovco zabita majhna jama, kamor se iz hleva gnojnica izteka; tudi od gnojniša pelje pokrit graben (flus) v to tudi pokrito jamo, da se po njem gnojnica iz gnojniša v jamo odceja in ne izduší.“

„Na gnojniše izvoženi gnoj skidam enakomerno, in vsaki teden navozim na gnoj perstí 4 do 5 perstov na debélo, ktero berž z gnojnico polijem, ki se je v gnojnični jami nabrala. Perst pa dobim, da o deževnim vremenu cestno blato nabiram in ga na suh kraj spravljam, kamor tudi vse skup vozim, kar iz grabnov počedim, tudi ilovco, zidno šuto in enako šaro.“

„Da se s tim gnojni kup silno pomnoží, vsak lahko zapopade; — to je pa le manjši dobiček pri tem ravnanju. Veliko veči dobiček je pa ta, da na to vižo vso rodovitno moč gnoja, ki se scer izkadí in v zrak uíde, v gnoju obderžim. Znano je namreč vsakimu umnimu kmetovavcu, da pri gnijenju gnoja (kar že nos naznani) se odločvajo amonjakovec in drugi žeplenoin fosforovodeni gazi, ki se, ako je gnoj s zemljo potresen, v njo (sosebno v ilovco) radi zamotajo in tako v gnoju ostanejo. Tak gnoj je z gnjilicam in z mnozimi solmí, ki so v rejo rastljín zlo potrebne, nasiten in tedaj rodoviten. Po tem takim se zgodí, da je taka zemlja ravno tako dobra, kakor iz hleva skidani gnoj, in da poleg tega se tudi vès gnoj poboljša, kteriga, čeravno gnojni kup le enmalo čez zid gnojniša gleda, zamorem že kot dobro podelan, mastin in rodovitin gnoj na polje zvoziti. — To niso prazne besede; ampak gotova večletna skušnja!“

„Zdaj pa vprašam: ali tako očitni dobički niso zadost veliki, vsaciga kmeta k enakimu ravnanju spodbosti? Nekoliko zemlje ali blata si zamore vsak brez velicih stroškov pridobiti, — in majhin prostor na suhim bo tudi imel, da si to robo skupej zvozi. Časa za to se tudi veliko ne potrebuje. Za posebno uboge bo le perva naprava gnojniša in gnojnične jame enmalo težavna. Če pa pomislijo, kako bogato se tukaj vsak krajcar splača in stoterne obresti donese, si bojo gotovo prizadjali, za pervo potrebo vsiga kmetijstva — za gnoj — pridno skerbeti. Tudi ni ravno treba, da bi bilo gnojniše obzidano, da je le v takim kraju, da se dežnica vkup ne steka in gnojnice ne spira, in da preveč na soncu ni, ki ga prepeka in mu rodovitno moč izvleče“ *).

*) Ko bi naši župani si na vso moč prizadjali, da bi vsak kmet si pametno gnojniše napravil, bi svoji županíi gotovo neizrečeno dobroto naklonili, — in če bi samo to dognali, da bi bilo gnojniše vsaciga sosesčana v pravim stanu, bi zamogli ponôsno rêči: »mi smo veliko storili.« Ko bi mi župan bili, bi bila to naša poglavna skerb, da bi šli od hiše do hiše, bi vse gnojniša pregledali, in kjer bi napčne

Kmetijske in živinozdravniške skušnje.

(Zoper prisadno bolezin v gobcu (Maulweh) goveje živine, konj i. t. d.) Napravi si redek sok iz pšenične moke, prideni nekoliko medú in jesiha, in pomaži s tem dvakrat na dan boleči gobec bolne živine.

(Zoper prisadno bolezin na parkljih (Klauenweh) o začetku). Umij z merzlo vodo narpoprej parklje; potem vzemi ilovce, kravjeka in jesiha, in oveži to zmes okoli parkljev noter do binceljna.

(Da se konji, ki imajo gerdo in tudi zdravju škodljivo razvado v štali žleb ali jasli gristi, odvadijo) pomaga večkrat gotovo, ako se jim jasli ali korito tako ponižajo, kakor jih imajo krave, da jim le do kolena sežejo. Nek silno terdovraten jaslogrizec, pri kterim vse druge skušnje niso nič pomagale, se je o 14 dneh popolnama odvadil.

(Ali je prav, molzne krave tudi vpregati?) Prav in koristno je, če se to zmérno godí, da se živina preveč ne strudi. Sosebno manjšim kmetijam, ki ne morejo konja imeti, je zmerna vprega krav svetovati. Nek kmetovavec se je hotel tega prepričati, in je skozi 4 tedne 8 enako starim in enako molžnim kravam enako pičo (futer) dajal; 4 med temi je zmerno vpregal, 4 pa so v hlevu stale le za molžo. Delavne krave so se verstile v delu tako, da je slednja vsak 4. dan pol dneva delala. Od tistih 4 krav, ki so v hlevu stale, se je namolzlo o 4 tednih 658 bokalov mleka, — od 4 delavnih pa 612 bokalov; po delu se je tedaj zgubilo 46 bokalov mleka. Na mesu so pridobile o tem času tiste 4, ki so mirno stale, 36 funtov, — delavne pa so postale za 12 funtov ložji. — Ta zguba mleka (od 4 krav o 4 tednih 46 bokalov) gotovo ni velika v primeri s stroški, ki jih konj prizadene, ker krava klajo, ki jo povžije, nekoliko s pomolženim mlekam poplača.

Zastran očitnih izpraševanj iz gojzdnarskih vednost.

V „Ljubljanskim časniku“ beremo v ti zadevi sledeče naznanílo c. k. ministerstva kmetijstva:

„Pretekliga leta so bile deržavne spraševanja gojzdništva le v Berni, Ljubljani in Pragi. V drugih, po razpisu ravno tega ministerstva od 26. septembra 1850 št. 13239 naznanjenih mestih so pa morale zaostati, ker se ni noben tak prosivec oglasil, kterimu bi se bilo spraševanje zamoglo dovoliti. V teh treh imenovanih mestih se je 25 prosivcov dalo sprašati; in 15 med temi je bilo za zmožne spoznanih. — Tekočiga leta bodo spraševanja, ako se prosivci oglasé za spraševanje, v naslednjih mestih: v Lvovu, Pragi, Budapeštu, Sibinju, Krakovi, Beču, Solnogradu, Gradcu in Zagrebu in sicer v drugi polovici mesca novembra.“

Krajnsko c. k. deželno poglavarstvo pristavi temu naznanílo tóle:

„Razsodba, ali se sme pripustiti k deržavnimu spraševanju ali ne, kdor se za to oglasi, pripade deželnim poglavarstvam. Kdor se tedaj za to spraševanje oglasi, mora svojo prošnjo pri deželnim poglavarstvu tiste kronovine vložiti in odkaz prejeti, v kteri bo spraševanje in kjer želí prosivec, de bi ga spraševali.

Dokler se v tem nič druziga ne ukaže, se zamore, ako veljavni vzroki za to govoré, od tirjanja pod A 4 c. β. začasniga ukaza gledé deržavnih spraševanj itd. naznanjenih, zanaprej pa za vstop v gojzdniško šolo potrebnih vednosti odstopiti. Toraj se bodo tudi prosivci, ki so samo štiri nemške razrede, gimnazij ali realno šolo doveršili, ako druge pod A 4, a, b, c, α in β zadevajočiga začasniga ukaza pogojene spričala priložé, k spraševanju pustili.

Ker mora vsak prosivec za dopušenje k deržavnimu spraševanju 10 goldinarjev naprej vložiti, tedaj se bo vsakimu, kterimu je spraševanje dovoljeno, v podeljenim odkazu naročilo, da ima pri svojim prihodu v kraju spraševanja pri c. k. deželnim poglavarstvu se oglasiti in s tem, de pokaže odkaz in poterdni list, de je on prava oseba, po §. 8. vodila za spraševajoče komisarje denar vložiti.

Doba, prošnje za dovoljenje k spraševanju pri zadevajočih deželnih poglavarstvih vlagati, je do konca septembra t. l. odločena.“

Od ljudskih šol
po slovenskih deželah.

(Dalje.)

Namen, to je, cilj in konec ljudskih šol mora edini vodník biti tega, kaj naj se v njih učí, in kako naj se učí. Kdor tega namena ne zapopade, (čeravno je jasen kot beli dan), nima tudi praviga razsodka v popravah ljudskih šol; taciga misli so clo brez vse veljavnosti. Le tisti, ki namen teh šol zapopade, spozná, kaj in kako se ima v njih učiti.

Mi govorimo tukaj le od ljudskih šol po deželi, to je, od tacih šol, iz kterih, ko jih je mladína zapustila, ona v vsakdanje življenje stopi, se kmetijstva ali rokodelstev poprijeti. Take mladíne je pa v sleherni deželi nar več, ker v višji šole (ali kakor pravijo, naprej študirati) je le malokterimu mogoče.

Kaj je tedaj namen teh šol, večíni ljudstva namenjenih? Ob kratkim se da povedati. Njih namen je: siroviga človeka otesati, omikati in mu tiste vednosti podati, ki mu um razsvetijo in serce požlahnijo, da omikan človek postane in se loči od divjaka. Omikane ljudí, dobre kristjane in verle deržavljane izrediti, je tedaj namen ljudskih šol, kterih naloga ni učene ljudí v ptujih jezikih izrediti, ampak le prosto ljudstvo v domačim jeziku v potrebnih vednostih omikati.

Žali bog! da v naših dosedanjih ljudskih šolah po Slovenskim se je ta namen zavolj pomanjkanja potrebnih, to omiko pripravljajočih naukov tako grozno slabo spolneval, in da se je učenje nemškiga jezika večidel za poglavni namen slovenskih ljudskih šol predstavljalo, kakor da bi v samim znanstvu kakiga jezika že omika človeka obstala! Če se sme znanstvo nemškiga jezika omika imenovati, moramo tudi Dunajske branjevke na Šanceljnu omikane gospé imenovati; ali ne vémo, da bi nam kdo to verjél!

Več jezikov, ko človek zna, boljši je, to je gotovo, — in da je nam Avstrijancam med vsimi ptujimi jeziki nemški nar bolj koristen, radi spoznamo in tudi rečemo, naj se v ljudskih šolah po tem, ko se je mladína slovenskiga popolnamà naučila, in brez da bi se nauki mnogoverstnih rečí (ktere bomo pozneje kot predpisane redne nauke nasvetovali) le kolčikaj zanemarili ali kratili, nemški jezik kot neredni nauk (ausserordentlicher Gegenstand) tistim učencam razlaga, ki se ga prostovoljno učiti hočejo. Taki že nekoliko odrašeni prostovoljci se bojo v posebnih urah gotovo več nemškiga naučili, kakor pa če se že mlado slovensko otročè berž s slovensko-nemško abecednico terpinčiti jame, in se ž njim to počnè,

---

vidili, bi svoje sosede podučili, jim razložili, kako se imajo popraviti, in pred ne odjenjali, da bi se to zgodilo, čeravno bi mogli desetkrat priti in tudi kakošno žal besedo slišati. Hvala prepričanih kmetov jim ne bo zaostala popreje ali pozneje. Vredništvo.

kar ne vidimo pri nobenim druzim ljudstvu celiga sveta! Otrokam na Nemškim se razlagajo pervi poduki v nemškim, na Laškim v laškim, na Francozkim v francozkim, na Angležkim v angležkim — le Slovenec je bil obsojen, da ni mogel še perve potrebne omike v čisto svojim maternim jeziku dobivati!!

Poglavni namen ljudskih šol pa ni, da bi se otroci s ptujim jezikam, in — kakor večletne skušnje glasno govoré — brez vsiga prida vkvarjali, ker se ga nikdar ne naučé, poleg tega pa vikši namen ljudskih šol — omika ljudstva — v pogubo gré.

Zares ravno tako žalostno kakor čudno je, da clo skušeni in scer previdni možje tega ne spoznajo, akoravno sad naših dozdanjih šol odkrit pred njimi leží! Ali ne slišijo starišev po deželi, kako šole sodijo, po tem kar vidijo nad svojimi otroci, ki so v take šole več let hodili? Kako drugač bi stariši govorili, ko bi vidili boljši sad šolskiga poduka pri svojih otrocih, — ko bi jim znali potrebne pisma, konte, plačilne liste i. t. d. izdelovati, — ko bi jim vedili o mnogoverstnih priložnostih od zemljopisa kaj povedati, iz zgodovine kaj razložiti, — kakošen natoren prikazik razjasniti i. t. d. Ali od vsiga tega nič ne vedó, — in če jim po tem tudi kakošno nemško pismo iz kanclije podajo, stojí fantè kot osliček pred očetam, ki ima prav, ako nad njim zarenčí, da ni bilo nuje vredno, da se je več let po šoli plazil.

Odgovoríte nam, pošteni možje! ali ni taka? Ali ni tedaj gréh nad človeškim umam in nad človeštvam sploh, ako že ljudskim šolam ptuji jezik vriva, da le otroke zbega in jim omiko ovéra, za ktero je Bog človeka vstvaril.

Pri ptujim jeziku mladíni vsa vednost zastane, če bi se je bil tudi kaj pridobila, kakor hitro jo učenik zapustí, in nazadnje vse skupej pozabi! S ptujim jezikam učitelj in učenec kakor Sisif skalo na verh gore vlačita. Po omarah in policah nemške pismenosti in druge šolske bukve plesnijo, zato ker jih bravci ne umejo; v glavah pa kopní, kar so se iz njih nekdaj učili.

To krivično vrivanje nemšine clo v ljudske šole je naše prosto ljudstvo tudi tako zmotilo, da misli: da nemško znati in pa omikan biti je vse eno, kakor jim tudi vse za eno veljá: slovensko znati ali pa priprost revež biti. Vsih teh nerodnost smo pa sami, in zlo tudi naše šole krive. Mi se učimo zgodovine, šeg, jezikov nekdanjih in novih narodov, — le slovensko je bilo do poslednjih časov v tistim kotu, kamur se nepotrebna šara meče; pri ptujim smo se za eno čerko vlekli, v domačim za cele bukve nismo marali; v ptuje smo bili zaljubljeni, zato ker je ptuje, — domače smo merzili, zato ker je domače bilo.

Kar je vlada rajnciga cesarja Jožefa v slovenskih ljudskih šolah napčniga storila, je vlada našiga sedanjiga cesarja Jožefa popraviti obljubila, ker §. 4. temeljnih pravíc Avstr. vstave razločno pravi: „Za občinsko omiko ljudstva se ima po očitnih šolah, in scer v tacih deželah, kjer narodi različnih jezikov prebivajo, tako skerbeti, da tudi tisti narod, kteri je v kakošni deželi manjši, potrebne pripomočke za izobraženje svojiga jezika in za omiko v tem jeziku zadobí.“ To je volja cesarjeva. In ukaz c. k. ministerstva uka 2. sept. 1848 štev. 5692 ravno tako razločno pravi: „V ljudskih šolah, kamor se začetne šole s tremi razredi poglavnih šol štejejo, se imajo učenci prihodnjič v maternim jeziku učiti.“

Nikjer še nismo brali, da bi bilo slavno ministerstvo ta ukaz preklicalo ali prenaredilo, — v ljudskih šolah se ima tedaj vse v maternim jeziku učiti, in to je edina, nar gotoviši in nar krajši pot, slovensko ljudstvo s tistimi vednostmi navdati, ki se k njegovi pervi omiki potrebni.

(Konec sledí.)

Petero potrebnih rečí
pri dovolitvi zakona na Slovenskim.

(Konec.) *Iz Dolenskiga.*

Kdo bi izmed nas, ljubi bravci! svojo prosveto (razsvitljenje uma) zameniti hotel za mrak uma, v katerem tolikšna množica ljudí tava? Kdo bi se pogrezniti hotel v tiste vraže, v katerih je nekdaj bil, in od njih prestati tisti strah, ki ga je nekdaj terpel? Menim, da ga ni takega mati rodila; mar več je vsaki za ta neprecenjeni dar hvaležen Bogu. Ako je pa prosveta uma za vès človeški rod tako velika dobrota, zakaj se je tako majhno število človeštva vdeležiti sme? Zakaj se ne da večíni priložnost piti iz tega krasnega vira? Ali je morebiti prosveta samo za nektere, in to bolj imenitne stanove ljudi? Začetnik naše svete vére se ni navračal k gradom in dvorom knezov in velikašev izjemce; ni hodil tiho memo kmetove hiše, ni opustil osibenikove bajte, tega ne, marveč si je izbral izmed priprostega ljudstva učence, ki so, kakor njih Mojster, oznanovali luč resnice pred modrimi in priprostimi, visokimi in nizkimi, bogatimi in revnimi, in so bistro dokazali, kar se pred njimi nikoli pripetilo ni, da prosveta uma imenitnim in priprostim na enak način v deželi pripada. Pripomočkov pa v dosego tega namena manjkati ne more, manjkati ne sme. Ako se dobijo za toliko druzih novih naredb denarji, se bojo dobili tudi za šole.

Res je, da se je naše slavno ministerstvo hvalno poganjati jelo za šole, ki že od rajn. cesarja Jožefa počemši se v naši deželi vstanovljujejo, pa se še zdej vstanovile niso. Vedno dobivamo povelja ozir vabe otrok v šolo, gledé skerbi za poduk i. t. d.; pa se jih vender nastor tej prizadevi ministerstva za prosveto ljudstva veliko najde, ki stavijo sum v njegovo zbiljo, kajti ni nobenega povelja, ki bi sililo otroke od 6. do 12. leta v vsakdanje, od 12. do 18. leta v nedeljske šole. Starši ne poznajo nobene druge zapovedi gledé šole ko svojo voljo. Torej skačejo od rečenih lét otroci okoli šole, dokler se učitel bavi z majhnim številom otrok v šoli. In to se godi tudi ondi, kjer imajo „Bezirkshauptmani“ svoj sedež. Na prošnjo in pritožbo se nobena pomoč ne dobí. To, velim, je vzrok, da jih veliko pravi, da ministerstvo nima zbilje za šole; jaz bi pa mislil, da ministerstvo le ne vé, da pri nas vlada tolika nemarnost do šole. Na nemškem se povsod gleda na tanko, da otroci v gori rečenih létih hodijo v šolo; mladeneč ne sme v nobeno zabavno društvo, dokler nedeljskih šol ne dostojí. Pri nas se pa v tem času raj kaji drugega počenja. — Nadjati se je, da bo tudi pri nas ministerstvo temu doskočilo.

Četerta zapoved bi overgla pred nekaj léti dano škodljivo postavo, ki v zakon stopiti dovoli brez ozira na premoženje, in je rodovitna mati tatinstva. Že hlapci s sosednimi deklami stopajo v zakon brez izstopa iz službe. Kdor ima le kak kosec ali kerpo nograda, si verh hrama stanico postavi in se oženi. Nakotniki (Auszügler) grunte svojim otrokom izročivši, ko z njimi slagati ne morejo, se podajo k nogradu, ki si ga za živež do smerti izgovorijo, in stanujejo ondi. Vinske gore so zdej na Dolenskem poljudstvene tako, da je skoro več osibenikov, kakor mejašev. Njih sile revno stališe se mora imenovati dom lakote in gnjezdo tatinstva. Poklican k nekej bolnici v goro, stopivši v stanico, ki tudi službo kuhinje in veže obavlja, zagledam uboštvo, da sim ostermel; — — bolnica je ležala na dveh dilah nekaj slame pod sabo imevši; slepa stara mati je slo-

nela v kotu, gospodinja je stala pred pečjo, in gospodar, ki je ravno iz Ljubljanskega grada domú prišel, je bil poleg vrat. Po overšenem opravilu izidši iz hiše se oziram okoli bajte, in mojim očem se nastavi zahod, pritisnjen k zraven rastečej hruški. Od revšine ganjen do solz, vprašam vodnika: Od kod ta družina živí? Pokaže mi s perstom en kosec tertja rekoč: „To je vse, kar imajo.“ Kako bo ta ubožec, si mislim, hranil številno družino, ki nobenega rokodela ne vé? Kmet sam teško živi. Tisti, ki tako nepremišljena dovoljenja delijo v zakon, ne dajo mu nič iz svoje blagajnice (premoženja.) On je tedej v zločinstvo (hudodelstvo) prisiljen, ker se od zraka živeti ne da. Torej kradejo ti reveži o jeseni pri beli luni: grozdje, fažol, krompir, sadje, in vse, kar se nenazočnim mejašem vzeti zamore. Spomlad popukajo v sadežih odrastlike in jih drugod prodajajo. Tu tičijo in imajo svojo zalego tatinska in večkrat roparska društva, ki hrame po goricah razbijajo, s pepélom, uglenjem, ali moko opípani tudi premožne hiše napadajo po tolovajsko. Zoper take tatove ne more vlada mejašev braniti, ko bi tudi na vsaki meji nograda žandarja djala. Tako se vlada iz pohlepe, veliko število ljudstva imeti, zamota v zaderge, da ene svojih poglavitnih dolžnost opravljati ne more, deželno ljudstvo namreč zlotvorov (hudodelnikov) varovati. — Zdej se še le v djanju kaže modrost tiste postave, ki ni pripustila brez potrebnega premoženja v zakon stopiti, in v vinskih goricah se naseliti.

Pete zapovedi potreba se iz rečenega kaže; vender bi se gori imenovanej naselitvi na enkrat z vratom zakreniti ne smelo, kakor nekteri poglavarji mislijo, ki nektere teh revežev tù in tam iz goric preganjati dajo. Župan pride, ga prežene enkrat, dvakrat, — tretjikrat se že naveliča in ga pustí. Treba je naj prej zamašiti cuzinec, iz katerega to zlo slezí, in potem še le posnažiti jarek. Tak cuzinec so na Dolenskem iz straha od vojašine storjeni prepisi iz očeta na sina. Dolenec je reven, kajti na osmini, in še clo na šestnajstini večkrat velika družina živí, ki od samega domačega pridela nikakor živeti ne more. Oče gleda tedej, da si naj starejega sina doma prideržì, ki mu doma dela, dokler on od drugod, ko žbela v košnico, domú živeža nosi. Da mu ga pa k vojašini ne vzemejo, da prepisati na-nj po napotku gosposke. Tako stopi gospodarstvo iz komej 40 lét starega očeta, ki se ga v sercu še neodreče, na 17 ali 18 lét starega sina. Sin se oženi in ta dvoja družina živi kako leto ali dve v miru. Po tem se vname plamen prepíra, sovraža, kletve in bojenice. Uzrokov, ki k temu dajejo povod, jih je zadosti: goreča želja očeta še naprej gospodariti, za majnši otroke skerbeti, in si kaj boljega privošiti i. t. d. Da je temu tako, vejo dobro komisije, v ktere se starši večkrat s kervavimi glavami pritoževat hodijo. V takih krajih bi tedej kazalo naj starejega sina tudi brez prepisa vojaščine osloboditi. Ta reč zasluži gotovo vso vladno pozornost.

J. Kobe.

Pregled jugoslavenskiga slovstva.

Slovstvo jugoslavensko močno napreduje. Pregled na svitlo dajanih knjig nam to očitno dokazuje. Na polju jugoslavenskim sopet zagledamo:

Bukvica Jugoslavenska srpsko-laškim črkami, i z barjakom Slavena od A. Stojkovića u Terstu. — Pretres svrhu prvenstva Apostola S. Petra. Troškom mlade družbe jugoslavenske tiskano u Zagrebu. — Poslanica epistula S. Petra Biskupima Pijemonta (Laške) od jugoslavenske družbe u Terstu, i tu tiskano. — Kula Gjurišića i Čardak Aleksića 1847 god. Od Vladike Crnogorskoga, jugoslavenskim srpskim črkami u Beču tiskano. — Lažni Car Šćepan Mali, Povjestno zbitije 18 vijeka. Pjesmotvorje u 5 činah. Od Vladike Crnogorskoga, sa izvornim pismom od Igumna Mrkojecića kamenopisano. U Jugoslaviji srpskim črkami izdao A. Stojković u Terstu.

Novičar iz Krajnskiga.

Ravno zdaj se preklada leseni tlak (flašter) na Dunajskih ulicah v Ljubljani; okoli 170 štirjaških sežnjev ga je že preloženiga. V letu 1844 je pervikrat na ti cesti v Ljubljani g. Withalm leseni tlak z namočenimi 7 palcov visocimi, okroglimi hrastovimi količki razne debelosti položil, ki je brez popravljanja (tedaj čisto brez stroškov) terpel 6 let in pol. Taka dolga terpežnost na ti cesti, ktera med vsimi v Ljubljani pod teškimi vozovi vsak dan nar več terpí, je brez hvalnih besed nar očitniši dokaz stanovitnosti tega tlaka. Res je scer, da je bil poslednji čas že zlo izvožen in jamičast — ali če pomislimo, da je čez 6 let brez poprave terpel, ko se je mogel poprejšni kamnitni z mnozimi stroški vsako leto popravljati in je vunder še pri vsem tem le malo časa dober bil, nam to očevidno spričuje dobroto Withalmoviga tlaka, kteriga štirjaški sežen je z vravnanjem ceste in v vsim skupej pervikrat 8 gold. veljal. Za preklado in popravo tega tlaka v novi stan je dovolil mestni odbor g. Withalmu za štirj. sežen 4 gold. in pa povračilo za potrebne nove količke. Ko se je stari tlak v pričo tukajšne c. k. stavne vradije razderl, se je veselo pokazalo, da le 5. del starih količkov ni za nobeno rabo več, vsi drugi bojo obernjeni prav dobri, da bo novi tlak spet 5 let brez poprave terpel. C. k. stavna vradija je naznanila to dobro skušnjo Withalmoviga tlaka vikšimu stavnimu vradstvu na Dunaj in ga priporočila za vse tiste kraje, kjer imajo hrastoviga lesa dosti in za ceste pripravniga kamnja manjka. In zares je tudi ministerstvo kupčije in deržavnih stavb ponudbo g. Withalmu na znanje dalo: ali bi ne hotel v Slavonii, kjer je obilo hrastja, za poskušnjo na cesti med Osekam in Diakovaram na 1 ali 2 milj. napravo imenovaniga tlaka prevzeti. Slišali smo, da tudi v Zagrebu in v Gorici se govorí od naprave imenovaniga tlaka. — Po željah našiga župana g. dr. Burgerja, da bi se novi mestni magistrat, berž ko je mogoče, vstanovil in svoje opravila prevzel, so se zbrali preteklo sredo mestni odborniki v izredni zbor, in so po županijski postavi Ljublj. mesta volili županoviga namestnika in pa 5 magistratnih svetovavcov. Za županoviga namestnika je bil g. Miha Ambrož (z 20 glasovi med 24) izvoljen, — za magistratne svetovavce pa g. Samasa, g. Ambrož, g. dr. Melcer, g. dr. Ahačič in g. Holcer. In tako je mestna županija z magistratam vred gotova; zdaj še le bo mogla popolnama začeti delavnost mestniga županijstva.

V Ljubljani je pred nekimi tedni en berač umerl, kteri je — kakor govorica gré — zraven nekaj sreberniga denarja še za 1000 goldinarjev krajcarjev zapustil. Če tedaj ti 60.000 krajcarjev tehtamo, se nam teža čez 9 centov kaže, in če eniga zraven druziga podolgama položimo, dobimo 5000 čevljev ali 833 sežnjev in 2 čevlja dolgo rajdo, kar blizo daljavo Ljubljane doseže, ker en krajcar en palc v širokosti meri; — če bi se pa ti krajcarji eden na druziga po koncu postavili, bi dobili blizo visokost naših snežnikov; če bi jih po ravnim eniga na druzi gapoložili, bi dobili visokost čez 385 čevljev, to je, visokost Ljubljanskiga grada, ker tako 13 kraje. en palc meri. S temi krajcarji se bi še znal 166 čevljev dolg in 2 in pol čevlja širok tlak narediti, na kterim bi 222 vojakov v 2 versti brez posebne tesnobe stalo. — Po tem prerajtu se nam

še oprašanje vsili: „Koliko hiš je ta berač obhodíl, de je toliko krajcarjev skupej spravil? in koliko se je lagal, de je revež?!

Iz Razdertiga. A. O-a. Čeravno sim kmet, vunder potrebo šol živo spoznam, in zavoljo tega se ne morem zderžati, da bi v „Novícah“ ne naznanil od nove šole, ki se je zdaj v mali vasici — Lužéh — blizo županije Razderške napravila; namen je scer dober — ali kako se bo izvoljeni učitelj obnašal — — bo skušnja učila! Potreba bi marveč bilo, da se imenovana vasica in več druzih bližnjih, kakor velko in malo Ubelsko, Brezje, Berdo, Hruševje, Slavinje in Sajovče, ki so k večimu 3 četerti ure od Razdertiga, zedinile in v Razdertim veči šolo napravile. Samo iz Razdertiga je zdej otrok čez 70 za šolo, večidel bolj ubozih starišev, ker nekteri bogati otrok nimajo, drugi pa svoje otroke v mesto v veči šolo lahko pošlejo. Prav potreba bi bilo, da bi gospodje, ki pri šolah zamorejo kaj pripomoči, pripomogli, da bi se tudi naša šola v pregled vzela in v boljši stan pripravila. Častiti gosp. tehant Postojnski, potrebo dobre šole pri nas spoznaje, so, kakor zvémo, to unidan nadzorniku ljudskih šol g. dr. Močniku živo priporočili.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz štajersk. slovenskih goric. —*r.* „Novice“ so v 13. listu letošnim „Drobtincam“ pravično zasluženo hvalo dale; povejte še tudi iz naše pozabljene Sekovske škofije našo vročo hvalo in zahvalo za „obče ljubljene Drobtince.“ Zares! po vsej pravici so „Novíce“ omenile „slavniga slov. pisatelja gg. knezoškofa hvaliti, bi bilo vode morju prilivati.“ Alj česar polno je sercé, rado iz ust gré: tako tudi mi iz polnega serca mil. g. knozoškofu rečemo trikrat „živijo!“ Namesti šolske mladeži se jim še posebej zahvalimo za prelepe, mile pesme, ktere so nam letošne „Drobtince“ podarile za vsaki dan pred šolo in po šoli skoz celi teden. Besede v teh pesmah so lepo vbrane, častitljive, šolski mladeži primerjene. Še bolj bi nam se pa bile te mile pesmice prikupile, ko bi bili napevi pri vsih tudi častitljivim besedam popolnama primerni. Vredne so prav izversnih napevov.

Novičar iz mnogih krajev.

Za gotovo se pripoveduje, da se bojo cesar 15. maja v Lvov podali, in da se bojo potem z ruskim caram na meji snidili. — Zopet se je jelo govoriti, da misli vlada toliko zaželjene deželne zbore skorej skupej poklicati; ta up iz tega izvira, ker je neki ministerstvo deželne poglavarje vprašalo: ali so pripravne zbornice že povsod. — Ker se od vsih strani, v mestih in po kmetih, zmirej več tožb zoper svojoglavnost pôslov sliši, je ministerstvo za potrebno spoznalo, nove poselske postave dati; zató je poslalo vsim deželnim poglavarjem naukaz, da naj po posvetovanju z duhovnimi, županijstvi in umnimi gospodarji osnovo poselskih postav ministerstvu predloží. Kmetijske družbe na Krajnskim, Štajarskim in Koroškim so, kar je nam znano, v tem že marsikaj pripravile. — Dunajske vradne novíce razglasé, da je bilo mesca svečana deržavniga papirniga denarja za 359 milijonov in 370.824 gold.; — mesca marca pa 359 mil. in 757.031 gold. med ljudmi. — Ministerstvo denarstva bo neki skoraj dohodke našiga cesarstva za to leto 1851 razglasilo, ki so na 240 milijonov gold. postavljeni; namreč za prodajstvo tobaka 30, solí 30, za dohodke iz vžitnih davkov 35, za prodajo kolka (štempelj) 15, za poštne dohodke 5, za loterijne dohodke 10, za takse 18, za colne dohodke 20, za davke 75, in za mnoge druge dohodke 2 milijona gold. — Novi krajcarji bojo prišli skoraj na dan, ki bojo neki prav pripravni in lični. Tisti teški krajcarji (po 2 krajc.) se ne bojo več kovali. — Učitelji iz Tiroljskiga so prosili ministerstvo za poboljšanje svojih revnih dohodkov; g. minister uka jim je odgovoril: „da se bo poboljšanje učiteljskih dohodkov v celim cesarstu kmalo upeljalo.“ — Na ukaz ministerstva vojniškiga se ima meja proti Krajni na Turškim, kjer je že dolgo časa huda vojska, od cesarskih vojakov posesti, kterim zapovednik je generalmajor Rajlič. — Velika obertnijska razstava v Londonu na Angleškim, kakoršne še nikoli ni bilo in je mende tudi ne bo, se bo odpérla 1. majnika. Od vsih dežel vrejo ljudje skupej, to imenitno rezstavo viditi; dozdej so že staniša za 340.000 ptujcov najete. — Vinorejci Budskih goric na Ogerskim pričakujejo hudo letinsko vročíno in večkrat točo, za to nograde pridno zavarujejo (asekurirajo) — 16. dan t. m. je na Parskim ubila strela nekiga kmeta, ki je na polju oral, in zavolj hudiga vremena pod drevó bežal. Grozno nevarno je, o hudim vremenu se pod drevesa vstopiti, kamor tako rado treši. — Obravnava nemških zadév je še na tistim mestu kjer je bila. — Okoli Frankobroda se bo neki velika armada iz 60,000 vojakov postavila, avstrijanska vlada bo poslala v ta namen 20,000 mož; ravno toliko tudi pruska; parska 10,000, druge manjši deržave pa vse skupej 10,000 mož. — V Bolonii na Laškim so zasačili društvo, ki je naše dvajsetice ponarejalo.

Slovenske besede

v Liburnii (Istrii) po g. Jak. Volčiču nabrane.

Popaša Abweideschaden, — polutak ½ Kreuzer, — svečati in grosser Noth mit Leihen helfen. — opevarija Singgebühr, — opevalo Singpflicht, — mlaskati kauen, — gruh Steingerölle, — oporišće Stützpunkt, — pužal Fackel, — linda Fensterdach, — ponikva Kesselthal, — palivo brandig, — cigalić der Heber, — mljava ein Stange, — strem ein Vordach, — tresati tresariti irren, — treso verkehrt, — obličje die Larve, — ožark otrink, — tveza Spitzen, — zamah Stopel, — dimje Gegend der Geschlechtstheile, — bruška Steinsplitter, — serh Schauer (grizzoli), — muhte gratis, — žvah Zunder, — deravica Sodbrennen, — hojba das Gehen, — lagina Erleichterung, — kotorata Fallthür, — snebiti abortiren, nicht reciproce, ganz aktiv.

Mojimu narodu.

Ako za te, rod slovenji!
Moje serce ne gorí,
Stvarnice mi sèrd ognjeni
V divji vihri naj gromí.

Dokler mi mazinec miga,
Dokler duša je v teles',
Naj se vedno bolj užiga
Ta ljubezen, dar nebes!

Kadar pod zelenim plajšam
Bom zagernjen mirno spal,
Ona — terdno se zanašam —
Bo puhtela še iz tal!

Poženěan.

☞ *Naznanje.* Tretja pola 4. dela „živinozdravništva“ bo v saboto na svitlo dana.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*